

Omorgansiation av fritidshem

Diarienummer: UN/2024:81, [AAAA-MM-DD], ansvarig: utbildningskontoret

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Uppdrag	4
2.1	Bakgrund	4
2.2	Syfte/mål	4
3	Redovisning	5
3.1	Metod	5
3.2	Beskrivning av området	5
3.2.1	Fritidshem	5
3.2.2	Öppen fritidsverksamhet	5
3.2.3	Extra anpassningar och särskilt stöd i fritidshemmet	6
3.3	Analys	6
3.3.1	Samtal med rektorer	8
3.3.2	Utbildningskontorets förslag till lösning	9
3.3.3	Ekonomiska konsekvenser	9
3.3.4	Konsekvenser för barn och unga	10
4	Förslag till beslut	11
4.1	Uppföljning	11

1 Sammanfattning

Utbildningskontoret har identifierat ett behov av att organisera om Nykvarns kommun fritidsverksamheter. Idag är den organiserad genom fritidshem F-3 på ordinarie skolor och öppen fritidsverksamhet (Klubben) för årskurs 4-6 på Björkestaskolan. Eleverna behöver inte vara inskrivna, någon närvarokontroll sker inte och verksamheten är avgiftsfri.

Vid en initial inventering som genomfördes upptäcktes det att den organisation som finns runt den öppna fritidsverksamheten i vissa delar inte överensstämmer med aktuell lagstiftning samt att det är få elever från andra skolor som nyttjar möjligheten till öppen fritidsverksamhet. Då kommunen strävar efter en likvärdighet har utbildningskontoret genom utredningen kommit fram till och lagt fram ett förslag för en annan lösning.

Förslaget skulle innebära att den öppna fritidsverksamheten på Björkestaskolan upphör och istället erbjuds alla elever i årskurs 4-6 fritidshem vid deras ordinarie skola. Fritidshemmet är avgiftsbelagd för föräldrar som är i behov av verksamheten och regler om maxtaxa gäller.

Utbildningsnämnden föreslås godkänna omorganisation av fritidsverksamhet.

2 Uppdrag

2.1 Bakgrund

I samband med revidering av riktlinje och placeringsregler inom förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet uppmärksammades utbildningskontoret på organisationen kring den öppna fritidsverksamheten i Nykvarns kommun.

2019 (dnr: UN/2019:157) gjordes en utredning om öppen fritidsverksamhet vid utbildningskontoret. Uppdraget från dåvarande kommundirektör var att ta reda på hur Nykvarns kommuns öppna fritidsverksamhet ”Klubben” kunde bedrivas mer effektivt. Förslaget blev att verksamheten centraliserades och bytte finansieringsmodell. En blankett för dispens skulle tas fram, avgiften skulle tas bort för verksamheten och finansiering skulle ske via anslag. Beslut i frågan fattas vid utbildningsnämndens sammanträde 2020-06-15.

En ny utredning i frågan inleddes våren 2023 men pausades. I samband med skolvalet 2024 blev frågan återigen aktuell och samtal fördes på nytt med rektorerna för de kommunala grundskolorna som ställer sig positiva till en förändring i frågan.

2.2 Syfte

Syftet med utredningen är att organisera fritidsverksamhet för elever i årskurs 4-6 på ett annat sätt än det som sker idag och därmed skapa en likvärdighet så att alla elever i Nykvarns- F-6-skolor får samma möjlighet till utbildning i fritidshemmet.

3 Redovisning

3.1 Metod

Utredningen har genomförts via möten med rektor vid Björkestaskolan och utredare vid utbildningskontoret. Därefter har övriga rektorer för de kommunala F-6-skolorna (Furuborgskolan och Turingeskolan) tillfrågats hur de ser på dagens organisation och hur de anser att det kunde se ut för att gynna deras elever. Diskussionen fördes upp på nytt i samband med ett rektorsmöte.

Utredningen har gått igenom aktuell lagstiftning och dess förarbeten.

3.2 Beskrivning av området

3.2.1 *Fritidshem*

Utbildning i fritidshem regleras i 14 kap. skollagen (2010:800). Elever i förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola ska erbjudas fritidshem. Utbildning i fritidshem ska erbjudas så snart det framkommit att eleven behöver en sådan plats.

En elev ska erbjudas utbildning i fritidshemmet så mycket som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier, eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. En elev ska även erbjudas utbildning i fritidshem om eleven av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av sådan utbildning. Elever ska erbjudas fritidshem under den del av dagen då de inte går i skolan och under lov. Fritidshem behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med helger.

Fritidshemmet samarbetar med förskolan, förskoleklassen och skolan för elevernas långsiktiga utveckling. Verksamheten styrs utifrån skollagen och läroplanen. Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling, fördjupa deras kunskaper och erfarenheter och ge en meningsfull fritid och social gemenskap. Utbildningen ska ta hänsyn till elevernas behov, intressen och erfarenheter och ska även anpassas efter deras olika förutsättningar. Eleverna ska få möjlighet att träna på demokrati, inflytande och ansvar i praktiken. Lek, rörelse och skapande aktiviteter är viktigt. Elevgrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek och erbjuda eleverna en bra miljö.

Fritidshem ska erbjudas eleven till och med vårterminen det år hen fyller 13 år. Från och med höstterminen det år eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem om inte eleven på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast ett fritidshem kan ge.

3.2.2 *Öppen fritidsverksamhet*

Öppen fritidsverksamhet tillhör så kallad annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet. För sådan verksamhet gäller bestämmelserna i

skollagen bara om det anges särskilt. Öppen fritidsverksamhet är inte en egen skolform och ingår inte i skolväsendet. I en öppen fritidsverksamhet är barnen inte inskrivna. Familjerna avgör själva när och hur ofta barnen ska delta. Öppen fritidsverksamhet är frivillig att delta i.

Den öppna fritidsverksamheten benämns ibland som en fritidsklubb. Det kan också finnas andra fritidsverksamheter inom kommunen som vänder sig till 10-12-åringar, men som inte uppfyller de krav som skollagen ställer på öppna fritidsverksamheter. Dessa verksamheter är då inte öppna fritidsverksamheter i skollagens mening.

Barnets bästa ska vara utgångspunkt för öppen fritidsverksamhet, precis som i all utbildning och annan verksamhet som rör barn enligt skollagen. Den öppna fritidsverksamheten ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler samt i grupper med en lämplig sammansättning och storlek. Personalen ska ha sådan utbildning eller erfarenhet att de kan tillgodose barnets behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet.

Huvudmannen har ett ansvar för att den öppna fritidsverksamheten uppfyller de kvalitetskrav som det är rimligt att ställa på pedagogisk verksamhet för barn. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med att barnen erbjuds en säker och utvecklande miljö, även om det sker i friare former än i fritidshemmet. Kommunen ska systematiskt följa upp och utvärdera verksamheten. Kommunen behöver också ha skriftliga rutiner för att ta emot och utreda eventuella klagomål.

Vilken form, fritidshem eller öppen fritidsverksamhet, som är mest lämplig i ett enskilt fall beror på elevens behov och förutsättningar samt önskemål från barnets vårdnadshavare.

3.2.3 Extra anpassningar och särskilt stöd i fritidshemmet

Reglerna om extra anpassningar och särskilt stöd gäller i fritidshemmet.

Fritidshemmet följer läroplanen för grundskolans första och andra del samt en egen del med syfte och centralt innehåll. Eleverna har rätt till extra anpassningar och särskilt stöd under hela utbildningen genom ett heldagsperspektiv och utifrån psykisk hälsa. Skolan inklusive fritidshemmet ska ses som en skyddsfaktor.

3.3 Analys

I dagsläget är den öppna fritidsverksamheten placerad i lokaler vid Björkestaskolan. Verksamheten är öppen för kommunens elever i årskurs 4-6. Eleverna behöver inte vara inskrivna, någon närvarokontroll sker inte och verksamheten är avgiftsfri. Verksamheten finansieras genom ett anslag om 420 000 kr per år.

I skolenkäten 2023 för åk 4-6 uppgav 33% av Björkestaskolan elever att de nyttjar Klubben. Siffrorna för Turingeskolan var 8% och för Furuborgskolan 5%.

Efter samtal med rektor för Björkestaskolan i april 2024 är siffrorna följande:

Ca 15-20 elever från Björkestaskolan.

5 elever från Turingeskolan.

0 elever från Furuborgskolan.

Verksamheten vid Björkestaskolan har idag öppettider som under skoldagar är mellan 13.30 och 16.30. Under loven är öppettiderna som grund mellan kl. 08.00 och 16.00. De håller inte öppet under samlagsveckorna under sommaren. Antal barn varierar från dag och årstid, det är som regel fler barn under hösten. Eftersom varken inskrivning eller närvarokontroll är nödvändig är det inte helt klart från vilka skolor eleverna kommer. På Furuborgskolan har tre elever beviljats en så kallad dispens vilket innebär att de har fått en placering vid fritidshem vid ordinarie skola. Turingeskolan har en elev som beviljats dispens.

Både Furuborgskolan och Turingeskolan beskriver att elever i årskurs 4-6 vid deras skolor inte nyttjar den öppna fritidsverksamheten i stor utsträckning **eller alls**. Anledningen är avstånd och busskommunikationer. Eleverna väljer inte att förflytta sig till en annan skola när gångavståndet är ca 25-30 minuter eller när bussar inte trafikerar sträckan i den grad som önskas.

Utbildningskontoret bedömer att verksamheten inte erbjuds likvärdigt till elever i årskurs 4-6. Att lokalerna är belägna vid Björkestaskolan leder till att merparten elever är från Björkestaskolan. Elever från Furuborgskolan och Turingeskolan bedöms inte ha samma möjlighet att besöka verksamheten vilket inte kan anses vara likvärdigt. Enligt skollagen ska alla elever erbjudas fritidshem i årskurs F-6. **Från och med årskurs 4 kan kommunen istället välja att erbjuda öppen fritidsverksamhet, vilket kommunen valt att göra. Dock har det visat sig att verksamheten inte är tillgänglig för alla elever. Det kan innebära att en stor del av kommunens elever i årskurs 4-6 går miste om verksamhet som kan anses främja närvaro och förebygga psykisk ohälsa. Eftersom reglerna kring särskilt stöd även gäller i fritidshemmet öppnar det för elever med behov av stöd. Skolan ska anses vara en skyddsfaktor för barn och därmed ska alla elever inom kommunen erbjudas samma möjligheter.**

Ytterligare problem med dagens organisation är att den strider mot aktuell lagstiftning. De öppettider som idag gäller stämmer inte överens med skollagens regler att öppettiderna ska anpassas efter vårdnadshavarnas arbete eller studier. Skolverket har tydliggjort att samma öppettider gäller för den öppna fritidsverksamheten som för fritidshem. I Nykvarns kommun innebär det ramtiden 06.00 till 18.00. **Kravet på tillgängliga öppettider kan inte täckas med nuvarande anslag.**

Den dispensblankett som tagits fram är inte heller i linje med regler kring dispens för fritidshem. Enligt 14 kap. 7 § skollagen ska fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller

10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem, om eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem. I två dispensbeslut som finns idag är grund för beslut busskommunikationer.

Utbildningskontoret har efter att ha konstaterat att dagens organisation inte kan fortsätta på samma sätt, tagit fram förslag till ändring.

Förslaget skulle innebära att den öppna fritidsverksamheten på Björkestaskolan upphör och istället erbjuds alla elever i årskurs 4-6 fritidshem vid deras ordinarie skola. Fritidshemmet är avgiftsbelagd för föräldrar som är i behov av verksamheten och regler om maxtaxa gäller.

3.3.1 Samtal med rektorer

Rektor för Turingeskolan beskriver att han tidigare efterfrågat möjligheten till fritidshem för eleverna i årskurs 4-6 på Turingeskolan eftersom ett flertal av eleverna behöver ta buss till Björkestaskolan och tiderna för avgång synkar inte med skolans schema. Skolans schema blir ibland styrt av busstider snarare än pedagogiska fördelar. Med möjlighet till fritidshem för mellanstadiebarn kan det skapas bättre förutsättningar schemamässigt. Med en centralt placerad fritidsverksamhet som det ser ut idag kan inte rektor hänvisa dit vid eventuell väntetid då eleverna knappt hinner fram och tillbaka innan bussen går. Med stigande ålder kan man förvänta sig att barnen klarar att vänta på buss på egen hand, men att det ska vara så redan i årskurs 4 är inte något rektor förväntar sig att alla klarar av. Rektor för Turingeskolan ställer sig positiv till förslaget då han i nuläget inte har så många barn som nyttjar fritidsklubben. Med utökat fritidshem på ordinarie skola kan antalet fritidsplaceringar öka. Det bedöms inte vara ett problem, men en eventuell konsekvens.

Rektor för Björkestaskolan ser framförallt fördelar med att ha fritidshem för alla åldrar, dvs. för barn i F-6. Eleverna får likvärdig tillgång till fritidsverksamhet oavsett behov. Det blir en närhet för eleverna, till bussar, hem, skola, pedagoger och skolmiljö. Vidare blir det enklare för skolan att organisera fritidshemmet som en helhet än som idag vilket är två separata verksamheter som bygger på olika premisser. Säkerhet, tillsyn, ansvar och uppföljning blir mer organiserat och tryggt med fritidshem med kontroll på närvaro och inom ramarna för skollag och läroplan.

Eventuella risker som kan uppstå är en merkostnad ifall äldre elever på fritidshem behöver organiseras i grupper som är personalkrävande av olika skäl. Eventuella merkostnader beräknas rymmas inom ram. Lokaler för utökat fritidshem kan behöva ses över om väldigt många elever väljer fritidshem.

Furuborgskolan ser fördelar med att fler elever får ta del av en pedagogisk verksamhet och ett socialt sammanhang, samt att det blir likvärdigt för elever på alla skolor med tillgång till fritidshemsverksamhet. Konsekvensen blir förmodligen att fler ansöker om plats i

fritidshem och verksamheten behöver organiseras så att de kan möta äldre elever i fritidshemmet med aktiviteter anpassade för ålder. Furuborgskolan har två avdelningar med ca 100 barn/avdelning i F-3. Äldre elever i årskurs 4-6 behöver ett eget sammanhang, vilket inte ryms i nuvarande organisation. I blivande årskurs 4 finns ett antal elever med behov av särskilt stöd för att klara av att delta i fritidshemsverksamhet. Behovet omfattar tydlig struktur, ett inte alltför stort sammanhang samt nära vuxenstöd. Eventuella merkostnader på grund av detta beräknas rymmas inom ram. En risk kan vara att ett ökat barnantal och ett större åldersspann påverkar trygghet och trivsel i fritidshemsverksamheten.

3.3.2 Utbildningskontorets förslag till lösning

Utbildningskontoret bedömer att enda möjligheten för en likvärdig omsorg är att skolorna erbjuder fritidshem för alla elever i årskurs 4-6 istället för öppen fritidsverksamhet. Den öppna fritidsverksamheten begränsar elevernas möjligheter till en god verksamhet. För att verksamheten ska fungera väl behöver det vara en kontroll av vilka elever som faktiskt närvarar i verksamheten. Det finns inte heller utrymme ekonomiskt att erbjuda öppen fritidsverksamhet. Utöver det erbjuds också eleverna morgonfritids, vilket saknas i dag på grund av hur verksamheten är anordnad.

3.3.3 Ekonomiska konsekvenser

Klubben har inga ekonomiska konsekvenser eftersom verksamheten finansieras av anslag och har därmed inga kostnader utöver intäkterna. Detta är en del av problemet i dagsläget då anslaget inte kan täcka personalkostnaderna för öppettider i enlighet med skollagen. I dagsläget skulle personalkostnaden minska i samma omfattning som behovet av personal om klubben ersattes av fritidshem.

Organisatoriska behov och aspekter kopplade till utökade eller andra behov på fritidshem som tillkommer i det nya åldersspannet (10-13 år). Här skulle det kunna uppkomma kostnader kopplade till behov att organisera avdelningar på fritidshem baserade på ålder, behov eller andra förutsättningar. Kostnaden uppstår då om bemanningen behöver delas upp på fler avdelningar eftersom avdelningar ska bemannas och elevers behov och förutsättningar mötas.

Ur ett ekonomiskt perspektiv kommer eventuella utökade kostnader för fritidshemmet finansieras av intäkter via taxor och avgifter. Därmed förväntas det inte uppstå några ekonomiska konsekvenser i det förslag till omorganisation som läggs fram.

Ett exempel gällande Björkestaskolan har tagits fram:

1. 10-20 elever inskrivna i årskurs 4-6 innebär att kostnaden minskar eftersom de kan använda befintlig personal från Klubben (samt disponera dem effektivare i verksamheten). Att dela barngrupper såsom Klubben framtvingar är sällan kostnadseffektivt. Särskilt inte då det skett hot som gör att bemanningen på klubben behöver vara två tillgängliga personer.

2. 40-50 barn på fritidshemmet skulle innebära att intäkterna blir tillräckligt stora att skapa en avdelning till vilket betyder att problemet utgår.

Anslaget på 420 000 kronor ska fördelas ut per inskriven elev.

3.3.4 Konsekvenser för barn och unga

Konsekvenserna för barn och unga blir en likvärdighet som i dagsläget inte finns. Kommunens elever kan genom utbildningskontorets förslag till beslut få tillgång till utbildning i fritidshem.

Björkestaskolans elevers vårdnadshavare kan se det som en negativ konsekvens då ett kostnadsfritt alternativ gällande barnomsorg tas bort. Detta ska dock sättas i perspektiv mot övriga elevers möjlighet och tillgänglighet till aktiviteter i skolans verksamhet.

En eventuell konsekvens som kan uppstå är känslan av trygghet för de yngre eleverna när även de äldre eleverna ska erbjudas plats. Detta är dock något som faller inom tillsynsansvaret samt ansvaret att främja och förebygga kränkande behandling. Rektorerne behöver inför upprättande av den årliga planen mot kränkande behandling ta hänsyn till den kommande verksamheten samt föra in det i sitt systematiska kvalitetsarbete.

4 Förslag till beslut

Utredningen har visat att den organisation av fritidsverksamhet som finns idag inte kan bedrivas på samma sätt, utan att verksamheterna behöver göras om för att möta lagkraven och ge eleverna i årskurs 4-6 tillgång till all fritidsverksamhet som kommunen har att erbjuda.

Utbildningskontorets rekommendation och förslag är att varje F-6-skola utökar fritidshemmet för alla årskurser.

Den nya organisationen ska gälla från höstterminen 2023.

4.1 Uppföljning

Fritidshem F-6 kommer att följas upp i varje enhets systematiska kvalitetsarbete.

NYKVARNS KOMMUN
Besöksadress: Centrumvägen 24 A
Postadress: 155 80 Nykvarn
Telefon: 08-555 010 00
Fax: 08-555 014 99
www.nykvarn.se